

Mag. St. Dr.
44285
kat komp.
I
-1
P

~~Gram. 8193 3.~~
V 4 109.
XIV. 1. 49

WYPISY
Z AUTOROW KLASSYCZNYCH
DO NAUK w SZKOŁACH NARODOWYCH
STOSOWANE.

---

oprawna gr. 9 nieoprawna gr. 6

Roku 1777.

Dzieło *Wypisy z Autorow Klassycznych*, z zlecenia Kommissyi Naszey na Sessyi dnia siodmego Września Roku 1775, przez Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych ułożone; po rozważnym onegoż rostrząśnieniu, Szkołom Narodowym do użycia podług Przepisow naszych wyznaczamy.

JGNACY Xże MASSALSKI Bisk: Wileń: Prezyd:
MICHAŁ Xże PONIATOWSKI Biskup Płocki.
AUGUST Xże SUŁKOWSKI Woiewoda Kaliski.
JOACHIM CHREPTOWICZ Podkan: W.X.Lit.
HYACYNTH MAŁACHOWSKI Refer. Kor.
JGNACY POTOCKI Pisarz W. W. X. Litt.
ADAM Xże CZARTORYSKI Gen: Ziem Podol:
JĘDRZ: MOKRONOSKI Gen: Jnsp: Woysk Kor:
STAN: Xże PONIATOWSKI Gen: Lieut: W. K.
FRANCISZEK BIELINSKI Starosta Czerski.
ANDR: ZAMOYSKI Kawaler Ord: Orła Białego.
MICHAŁ MNISZECH Kawaler Ord: S. Stanisł:

44285
I

PRZESTROGI

Dla Nauczycielow względem czytania i tłomaczenia Wypisow wybranych z Autorow Klassycznych.

ZAmysł w układzie i wyborze mieysc Pisarzow Klassycznych, całym Nauczyciela postępowaniem w czytaniu i tłomaczeniu onych, kierować powinien. Nigdy z oka nie spuścić tych względow: że mieysca z Autorow wybrane służyć powinny uczącey się młodzi ku obszernieyszemu umieiętności przepisanych nabyciu, i ku zabraniu z naylepszych wzorow dobrego kształtu pisania, i dobrego gustu; że czytanie ksiąg, częścią będąc Jnstrukcyi, ta zaś częścią edukacyi, stosować się powinno do iedynego edukacyi celu, ktory iest wydoskonalać rozum, dać dobre obyczaie, i czynić człowieka sobie i społeczności pożytecznym. Nauczyciel więc czyli uwagi i przymowy do Autora czynić; czyli uczniow w użyciu onychże kierować będzie; do tego zawsze końca zmierzać powinien.

Wykona to, kiedy sam przeięty chęcią takowego skutku, z pilnością, przygotowuiąc się do Szkoły, upatrywać będzie, co uczniom ma powiedzieć w zamierzonych względach; rządząc się tym rostropności prawidłem: wiedzieć co w iakich okolicznościach wieku, poięcia, potrzeby młodych mowić, co zamilczeć i na dalszy czas odłożyć.

Powieści przykładnieysze, przypadki mocniey wzruszaiące, zdania i myśli, ktore zwięzley i dotkliwiey naukę obyczaiow, uwagi na skłonności i postępowania ludzkie zawieraią, wyraźniey wytknie: zastanawiać się będzie nad tym, co wzory i prawidła potrzebnieyszych cnot zamyka, co się do obyczaiow i przywar wieku i kraiu naszego więcey stosuie. Bardzo iednak skromny i baczny będzie w czynieniu moralnych uwag, aby ie gęsto i rozwiezle nie dawał, aby niepotrzebnemi wykłady, mocy zdań i wybitności wyrazow Autora nie osłabił; aby coś myślom i postrzeganiu uczniow zostawił. Dalekim zawsze być ma od wyszukanych subtelności moralnych, rownie szkodliwych

oby-

obyczaiom, iako subtelności w naukach szkodliwe są rozumowi.

Trafią się w Łacińskim języku wyrazy i mowienia sposoby śliczne i mocne, ktorych wyrownywanie w Oyczystey mowie zbyt trudne lub niepodobne się zdawać dędzie. Każdy język ma swoie własności drugiemu nieudzielne. Na ten czas lepiey iest opowiedzieć szczerze to niepodobieństwo, okryśleć inaczey znaczenie; a niżeli chcąc wszystko przekładać, skazić piękność wizerunku, i moc iego zwątlić. Poradna też rzecz będzie, zalecić uczniom, aby każdy z nich pokusił się o wyłożenie tego mieysca i ieśli znaydzie co przyzwoitego, do Szkoły przyniosł.

Będzie iedną z powinności tłomaczącego Autorow Łacińskich na Polskie, ukazywać kształty, piękności, moc i obfitość oboyga języków; wytykać zgadzanie się lub rożnicę w ich składach; a przez to wprawiać, aby tak po Łacinie rozumieć, i kiedy potrzeba pisać, iakby się Polskiego języka nie umiało, a tak na Polski przekładać, iakby kto nie z Łacińskiego, ale prosto zaraz Oyczystą mową pisał. To

To wszystko prawie nigdy bez wczesnego przed Szkołą przygotowania się, a często bez weyrzenia w dobre Kommentarze na Autora, i zniesienie ich wzaiemne być nie może. Osobliwszą zaś pilność w zważaniu not przydanych w tych wypisach mieć należy.

Wprawiwszy nieco w rozumienie mowy Łacińskiey i słow, Uczniow swoich, Nauczyciel nie tylko sam z niemi czynić przekładania będzie, ale i osobne w domu czytanie i tłomaczenie zaleci. Nakaże im przytym, ażeby się starali dobrze rzecz samę wyrozumieć, poiąć związek myśli, iednego z drugiego wnoszenie, aby w Szkole tego wszystkiego sprawę z przydaniem uwag i wątpliwości, ktore im przyidą, oddawali. Wprawi ich przez to w praktyczną Logikę, to iest w rozsądne w każdey rzeczy rozumu używanie.

Z tego powodu nigdy innych mieysc do czytania i przekładania dawać nie będzie, tylko o rzeczach, ktore iuż Uczniowie z książek Elementarnych umieią: za fundamentalne prawo maiąc, ażeby znaiomość rzeczy

szła

szła przed nauką słow. Taki sposob pewną czyni umieiętność rzeczy, a ułatwia nabycie ięzyka.

Gdy się trafi przekładać słowa Łacińskie maiące więcey znaczeń rownie właściwych, należy za iednym razem wszystkie powiedzieć Uczniowi, inaczey, ktore znaczenie pierwszy raz samo usłyszy, mieć będzie za iedyne. Doświadczenie uczy, iż złe w tey mierze postępowanie miesza i zatrudnia młodych. *

W historyi naturalney, w ogrodniczey i rolniczey nauce, czytaiąc dawnych Pisarzow, wielce pożyteczna będzie, czynić porownywanie zdań i zwyczaiow starożytnych z dzisieyszemi. Uwagi nad błędami lub dobrocią postępowania iednych i drugich, nad potrzebą obserwacyi fizycznych, ich niedostatkiem u dawnych, i inne tym podobne, obiaśnią rzecz

przed-

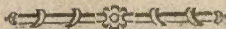
---

* Tak naprzykład, gdy przypadniesz w Kolumelli na ten wyraz o wołach: *ingenium animi*; ieśli Uczniowi powiedziano pierwszy raz, iż *ingenium* znaczy *dowcip*, *rozum*, i na tym przestano, obaczysz iego zatrudnienie w tym mieyscu, albo usłyszysz błąd. Trzeba mu było zaraz powiedzieć, iż *ingenium* rownie znaczy *przyrodzenie*, *naturę*, *przymiot przyrodzony*, *dowcip*.

przedsięwziętą, ku wydoskonaleniu umieiętności usłużą, i ciekawość pożytecznie zabawią.

Gdzie zachodzi potrzeba wiadomości o Urzędach, Obrządkach, zwyczaiach, miarach, wagach, pieniędzach u Starodawnych; Nauczyciel gotuiąc się na Szkoły, sam znaydzie w Dykcyonarzyku Starożytności Artykuły przypadaiące na ow czas w Autorze. Ukaże ie Uczniom, zwłaszcza poczynaiącym, ułatwiaiąc im robotę; a oddanie z tych mieysc sprawy na przyszłą lekcyą naznaczy.

W pierwszych Szkołach bardzo mało do tłomaczenia brać i wyznaczać należy, często iedne mieysca powtarzać; rządząc się tą prawdą, iż nie ten umie, nie ten z umienia pożytkuie, ktory się wiele uczy, ale ktory się dobrze uczy.

WYPI-

W Y P I S Y

NA KLASSĘ PIERWSZĄ

DO MORALNEY NAUKI.

Trzeba kochać Rodzicow.

1. PArentes carissimos habere debemus, quod ab iis nobis vita, patrimonium, civitas tradita est. *Cicero.*

2. Beneficiorum maxima sunt ea, quæ a Parentibus accipimus, dum aut nescimus, aut nolumus. Parentes cogunt teneros infantes ad salubrium rerum patientiam. Flentium ac repugnantium corpora, diligenti cura fovent. Mox liberalia studia inculcant. Juventam frugalitati, pudori, moribus bonis applicant.

Officia ipsæ feræ sentiunt: nec ullum tam immansvetum animal est, quod non cura mitiges, & in amorem tui vertas. Leonum ora a magistris impune tractantur; elephantorum feritas cibo mitescit, usque ad præstandum homini servile obsequium. Adeo etiam, quæ intelligere beneficia non

A pos-

Marcus Tullius Cicero, sławny Mowca Rzymski i Filozof, narodził się 106. roku przed Chrystusem. Są znaczne książki iego o sztuce krassomowskiey, o rzeczach Filozoficznych i moralnych; pisał wiele listow i mow wybornych.

possunt, pertinaci merito evincuntur! *Seneca.*

3. Cajus Marcius Coriolanus, patre orbatus adhuc puer, sub matris tutela adolevit. Sortitus erat a natura nobiles ad laudem impetus: sed quia doctrina non accessit, iræ impotens, obstinatæque pervicaciæ fuit; & exemplo suo confirmavit, generosam indolem si liberali institutione careat, edere multa simul cum virtutibus vitia, sicut fœcundum natura agrum, qui excultus non sit. Quoniam invictum voluntate, pecunia, labore animum gerebat, ejus continentia, justitia, fortitudo prædicabantur; at præfervida ira, asperi mores, & parum civilis congressus, graviter ferebantur.

Cum prima stipendia facere cœpisset adolescens, e multis præliis, quibus interfuit, nunquam rediit, nisi donatus corona, aliove militari præmio. Commilitonibus ejus bellicæ virtutis finis erat gloria, illi vero finis gloriæ, gaudium matris. Nam ubi illa audivisset ipsum laudari, & donari vidisset corona, & præ lætitia lachrymans esset complexa, id sibi summo honori felicitatique ducebat esse. Ut uni matri rependeret gra-

Lucius Annæus Seneca, Filozof sławny: narodził się roku 13. po Chrystusie. Żył za czasow Rzymskiego Cesarza Nerona, ktorego był nauczycielem. Pisał naywięcey w materyach moralnych.

gratiam, quam utrique parenti debebat, ea oblectanda & colenda, satiari non poterat. Jlla cupiente atque orante, uxorem duxit; illius in ædibus, natis jam liberis, cum uxore habitavit.

Post multa in patriam merita, judicio populi, cujus iram in se concitavit, damnatus Coriolanus, in Volscos exulatum abiit, hostiles spiritus gerens. Venientem Volsci benigne excepêre, & usus est hospitio Attii Tulli, qui princeps Volscorum erat, Romanisque fuerat semper infestus. Itaque cum alterum vetus odium, alterum recens ira, stimularet; brevi effecerunt, ut legerentur Jmperatores ad bellum, adversus Romanos gerendum.

Coriolanus expugnatis non paucis Romanorum oppidis, castra posuit quinque millia passuum ab urbe, agrumque Romanum est populatus. Missi Roma ad eum oratores de pace, atrox responsum retulerunt. Jterum deinde missi, ne in castra quidem admissi sunt. Sacerdotes quoque, suis infulis velatos, isse ad eum supplices traditur; nihil tamen flexisse animum. Tum Veturia Coriolani mater, exacta ætate mulier, & Volumnia uxor, duos parvos ex Marcio filios ferens secum, in castra hostium venit, cum frequenti Matronarum comitatu; ut eam Urbem precibus lachrymisque defenderet, quam viri armis non poterant. Coriolanus, qui motus non fuerat,

nec publica maiestate in legatis, nec Religione in Sacerdotibus, ut matrem aspexit, prope ut amens, consternatus ab sede sua, fert matri obviæ complexum: *sine* inquit *illa prius sciam, utrum ad hostem, an ad filium venerim?* at ille, matrem complexus; *expugnasti*, inquit, *& vicisti iram meam o Patria! admotis matris meæ precibus, cui tuam in me injuriam condono.* Continuoque ipse retro ab urbe castra movit. *Livius.*

Trzeba słuchać Rodzicow.

1. Sæpe ego audivi, eum primum esse virum, qui ipse consulat quid in rem sit; secundum eum, qui bene monenti obediat. Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenii esse. Nobis quoniam adhuc prima ingenii negata sors est, secundam teneamus; & dum parere prudenti in animum inducemus, imperare discemus. *Livius.*

2. Quanto quis diligentius obsequitur, tanto majorem gratiam obtinebit. *Aristoteles.*

Navi-

Titus Livius, w Padwie zrodzony, sławny Historyk Łaciński. Żył za czasow Augusta Cesarza, od ktorego był wielce poważany; umarł 17. roku po Chrystusie. Napisał Historyi Rzymskiey 140. książek, z ktorych 35. tylko znayduie się do tych czas.

Arystoteles Greczyn, narodził się w Stagirże roku 384. przed Chrystusem; uczniem był Filo-

Navigando gubernatori est obediendum; vivendo illi, qui plus ratione valet. *Stobaeus.*

Non qui jussus aliquid facit, miser est; sed qui invitus facit. *Seneca.*

3. Quæ honesta sunt, ut parentes colere, fidem servare, justitiam retinere, benefacere, patriam defendere, ea fieri oportet; sive imperet pater, sive non imperet. Sed quæ his contraria, quæque turpia & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem, facienda sunt. Jlla tamen ipsa, in quibus obsequi patri imperanti non oportet, leniter & verecunde declinanda, sensimque relinquenda sunt potius, quam respuenda. *Aulus-Gellius.*

zofa Platona, i pierwszy założył w Atenach sławną Szkołę Perypatetycką. Edukował Alexandra Krola Macedońskiego. Wielce sławny Filozof między Greckiemi: wiele książek pisał w rożnych materyach; te ktore mamy w Logice, Moralney nauce, Historyi zwierząt, Poetyce, Retoryce i Polityce, nie są całe i zupełne. Jego Moralne i Polityczne książki, wyłożył na Polski ięzyk sławny Sebastyan *Petrycy*, Doktor Akademii Krakowskiey, i wydał w Krakowie 1605.

Stobaeus, Grecki Filozof, żył czwartego wieku po Chrystusie: wiele pisał, lecz nam się zostały tylko niektore iego pism kawałki, zawieraiące w sobie zdania i powieści moralne dawnieyszych Filozofow Greckich.

Aulus-Gellius, Grammatyk Łaciński, żył w Atenach za Adryana Cesarza, około 130. roku po Chrystusie.

4. Agesilaus, patre jubente eum in quodam judicio, sententiam legibus adversam ferre: *a te*, inquit, *mi pater, jam inde a pueritia edoctus sum, legibus parere. Itaque etiam nunc tibi obtempero, nihil in legibus peccando. Plutarchus.*

Trzeba czcić Rodzicow.

1. Quisquis in vita sua parentes colit, hic & vivus & defunctus, diis carus est. Contra contemptus parentum, ejus generis peccatum est, quod & ab hominibus odio habetur, & in viventibus ac mortuis a diis damnatur ac punitur.

Cum patre in judicio non est litigandum: nam si patre iniquiora dixeris, damnaberis; sin æquiora, vel ob id ipsum damnari dignus es. *Stobaeus.*

2. Telecrus Spartanus cuidam nuntianti, patrem de eo male loqui: *nisi*, inquit, *illi dicendum esset, minime diceret.* Maluit in se transferre culpam, quam committere, ut pater quicquam temere loqui videretur. Habes & pie-

---

Plutarchus, sławny Filozof i Historyk Grecki; urodził się w Cheronei mieście Beocyi, żył za czasow Traiana Cesarza, na początku drugiego wieku po Chrystusie. Pisał po Grecku życia sławnych Mężow Greckich i Rzymskich, Moralne książki, i wiele rzeczy ciekawych o starożytności. Traian Cesarz uczynił go Rządcą Prowincyi Jlliryi, i do rożnych Poselstw zażywał.

& pietatis simul & modeśtiæ exemplum. *Plutarchus.*

3. Liberos, non modo reticere parentum injurias, sed etiam æquo animo ferre, oportere. *Cic.*

Adolescentulus quidam, Zenonis scholam diu frequentaverat. Reversum in paternas ædes interrogavit pater, quid tandem sapientiæ didicisset? ille, rebus ipsis se ostensurum, respondit. Indignante autem patre, & verbera ipsi ingerente, ille quietus permanens & patienter ferens: *hoc*, inquit, *didici*, ***iram patris æquo animo ferre.***

4. Ariopharnes rex Thracum, cum a tribus Regis Cimmeriorum filiis, de regno paterno contendentibus, judex, omnium consensu, electus esset; ut litem dirimeret; patris cadaver sepulchrò erui, arbori alligari jussit, arcum deinde ac tela quemque filiorum expedire, ea lege, ut qui propius cor parentis sagitta confecisset, rex haberetur. Primogenitus guttur, alter medium pectus contigerat. Tertii jacula dum expectantur; ille abjecto arcu, *regno se abire malle*, *quam paternum corpus violare*, asseruit. Placuit regi ejus pietas, illique regnum adjudicatum. *Diodorus.*

Trzeba

Diodorus Siculus, z Rodzicow Greczyn, narodził się w Sycylii, żył za czasow Juliusza Cesarza i Augusta. Pisał w Rzymie po Grecku swoię *Bibliotekę Historyczną*, na 40. książek podzieloną, z ktorych 15. tylko, naszych czasow doszło.

Trzeba zawdzięczać Rodzicom.

1. Cum referri gratia tanta non potest, quanta debetur; habenda tanta est, quantam maximam animi nostri capere possunt.

Quidnam, beneficio provocati, facere debemus? Imitari certe agros fertiles, qui multo plus afferunt, quam acceperunt. Ego ingrati animi crimen horreo: in quo vitio nihil mali non inest. Gratum esse & videri, virtus non solum maxima, sed etiam mater virtutum omnium reliquarum.

2. Omnes immemorem beneficii oderunt, & eum communem omnium hostem putant, quia ipsam liberalitatem deterret. *Cicero.*

Omnes homines palam prædicant, primum Diis, deinde parentibus, honorem deberi natura & legibus; neque liberos quicquam gratius Diis facere posse, quam si benigne & alacriter cum fœnore gratias referant iis, a quibus geniti educatique sunt. Impium habetur, non semper patri ac matri ea dicere & facere, quibus lætentur. *Plutarchus.*

Si liberi parentibus nati sunt humilibus, si propinquos habeant imbecilliores vel animo vel fortuna, eorum, cum poterunt, augeant opes, eisque honori sint. *Cicero.*

3. Prætor tradidit Triumviro, necandam in carcere mulierem sanguinis ingenui, capitali crimine damnatam. Is qui custodiæ præerat, misericordia motus, non eam pro-

tinus

tinus strangulavit. Dedit quoque aditum ad eam filiæ, sed diligenter excussæ, ne quid cibi inferret. Existimabat enim futurum, ut inedia consumeretur. Cum autem jam dies plures effluxissent; miratus quod tam diu viveret, curiosius observata filia, animadvertit illam, exerto ubere, lenire famem matris, lactis sui subsidio. Quæ res tam admirabilis ad judices perlata, impetravit matri remissionem pœnæ. Nec tantum matris salus donata est filiæ pietati; sed ambæ perpetuis alimentis sustentatæ sunt publico sumptu; & carcer ille consecratus est, extructo ibi pietatis templo. *Cajus Plinius.*

4. Cum captum atque incensum est Jlium, Græci Trojanorum fortunas miserati, hoc maxime dignum gentis suæ humanitate, pronunciari per præconem jusserunt: *ut singuli e liberis civibus, secum auferrent in humeros sublatum id, quod putarent inter res suas præcipue servandum.* Statim Æneas Deos patrios humeris imposuit. Hac pietate capti Græci, permisêre ipsi etiam alteram rem asportare. Tum ille Diis alterum onus addidit

---

Cajus Plinius Secundus, urodził się w Weronie, żył za czasow Wespaziana i Tytusa Cesarzow; pisał Historyą naturalną po Łacinie.

Drugi tegoż imienia *Plinius Cæcilius Secundus*, krewny pierwszego, i od niego za Syna przysposobiony. Pisał Listy dowcipne, i sławny Panegiryk Traiana Cesarza, za ktorego żył.

didit, patrem suum Anchisem, senio confectum. Quo facto mirum in modum obstupefacti Græci, Aeneæ sua omnia restitui voluerunt: ita declarantes, illos etiam qui hostes sunt, mansvescere & misericordia moveri in eos, qui Deos & parentes colunt. *Aelianus.*

5. Cum, seditione inter Macedonas milites & Græcos mercenarios orta, Rex Philippus gravi vulnere percussus esset, & ex equo dejectus; prosiluit ante omnes Alexander, annum tunc septimum decimum agens, jacentem clypeo suo protexit, ruentesque in eum multos, sua manu occidit. *Plutarchus.*

Trzeba szanować Sędziwych.

1. Est adolescentis majores natu vereri; exque his deligere optimos atque probatissimos, quorum consilio nitatur. Ineuntis enim ætatis inscientia, regenda est senum prudentia.

Ut adolescentibus bona indole præditis, sapientes senes delectantur, leviorque fit senectus eorum, qui a juventute coluntur & diliguntur: sic probi adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. *Cicero.*

2.

Claudius Aelianus, narodził się w Preneście we Włoszech, uczył Retoryki w Rzymie za czasow Alexandra Sewera Cesarza, około roku 222. po Chrystusie. Napisał między innemi, *Historyą zwierząt.*

2. Legibus cautum erat apud Lacedæmonios, ut adolescentes non solum parentes suos revererentur eisque obedirent, sed seniores quoque omnes colerent. Itaque de via illis decedebant, e sedibus assurgebant, & consistebant quieti ac verecundantes, dum illi transirent. Cuilibet seni licebat juniores omnes monere & verbis castigare. Quin, id moris erat, ut juniores a Senioribus sibi obviam factis interrogarentur, quonam, & cujus gratia, irent? *Plutarchus.*

Apud antiquos Romanos, neque generi, neque pecuniæ, præstantior honos tribui solitus erat, quam ætati. Majores natu a minoribus colebantur, ad parentum modum prope; in omni loco, inque omni re, priores potioresque habebantur. E convivio quoque, senes a juvenibus domum deducebantur. *Gellius.*

3. Cum Athenis quidam in theatrum grandis natu venisset, ad spectandos ludos: in magno consessu, locus ei a suis civibus non est datus. Cum autem ad Lacedæmonios accessisset, qui, quia legati tunc essent, consederant certo in loco; consurrexere omnes, & sedem seni inter ipsos dederunt. Quod ubi fieri populus adspexit, multiplici plausu comprobavit.

WIADOMOSC O FEDRZE.

Fedr rodem Trak, Wyzwoleniec Augusta, bayki Ezopowe iak sam mowił, wierszem wyłożył. Pisał za Tyberyusza. Prześladowany od Seiana nikczemnego i złośliwego Ministra tegoż Cesarza. Zdało mu się, iż w baykach Fedra widział dla siebie Satyry. Od czasu Seneki iego ksiąszka w niepamięci zagrzebana była. W wieku XVI. Franciszek Pithou Francuz z księgarni S. Remigiusza Remeńskiey dobył ią, i wydał na świat. Styl iego prześliczny: miłą prostotą, gładkością pisania, czystą łaciną naylepszym w tym ięzyku Autorom nie ustępuie.

Wydania tych baiek lepsze są: 1. w Strasburgu: *Phædrus cum posthumis Joan. Freinshemii animadversionibus & copiosissimo indice.* Argentorati 1664. in 8. 2. *Ad usum Delphini* przedrukowany w Londynie 1696. in 8. notami obiaśniony dla pożytku Szkoł. 3. Z przełożeniem na Francuskie z notami, i porządkiem konstrukcyi Łacińskiey liczbami znaczonym, w Paryżu 1702. in 12. 4. W Amsterdamie 1712. in 8. z przełożeniem Francuskim. 5. Naynowsza edycya iest Paryska, u Barbou, za staraniem Philippe.

Bayki Fedra na wiele ięzykow przełożone są. Na Polski ięzyk przetłomaczone rymem, znayduią się w Zbiorze Wierszow J. X. Epifaniego Minasowicza Kanonika Kiiowskiego.

Wybrane bayki Fedra, na Polskie y Francuskie przełożone wyszły we Lwowie, z przypiskami i konstrukcyą Łacińską, cyframi znaczoną.

BAYKI

BAYKI z FEDRA

Z Księgi Pierwszey.

Prologus.

ÆSopus auctor quam materiam reperit,
Hanc ego polivi versibus senariis.
Duplex libelli dos est, quod risum movet,
Et quod prudenti vitam consilio monet.
Calumniari si quis autem voluerit;
Quod & arbores loquantur, non tantum feræ;
Fictis jocari nos meminerit fabulis.

Lupus & Agnus.

Ad rivum eundem Lupus & Agnus venerant
Siti compulsi: superior stabat lupus

Lon-

Æsopus. Ezop rodem Frygiyczyk, żył na 660. lat przed narodzeniem Chrystusa. Był wyzwoleńcem Xanta Filozofa, po wielu kraiach naypierwsi Panowie chcieli go widzieć dla iego dowcipu. Jedną bayką obraził Delficzykow, obwiniony niby o kradzież naczynia poświęconego, zepchnięty był z wielkiey skały. Załowali go potym i wystawili mu Koloss.

Versibus senariis. Wiersz poszosny, to iest z sześciu miar, ktore Grammatycy *pedes* zowią, złożony.

Longeque inferior agnus. Tunc fauce improba
Latro incitatus jurgii causam intulit;
Cur inquit, turbulentam fecisti mihi
Aquam bibenti. Laniger contra timens:
Qui possum quæso facere quod quæreris lupe?
A te decurrit ad meos haustus liquor.
Repulsus ille veritatis viribus:
Ante hos sex menses at maledixisti mihi.
Respondit agnus: equidem natus non eram.
Pater, hercule, tuus, inquit, maledixit mihi.

Atque

Longeque inferior. Wiele to postawienie dwoch zwierząt pomaga do wydania niesprawiedliwości Wilka, który gdyby niżey stał, skarga iego mogłaby mieć pozor słuszności.

Fauce Paszczęką, to się bierze za chciwość żarłoczną.

Mihi bibenti. Dobrze oznacza dumę wilka temi słowy: *Ja piię.*

Laniger. Wełnisty, zamiast właściwego imienia *Baran* przez co uniknione iest powtarzanie iednego słowa. Poetowie kładą imie iakiey własności zwierzęcia, zamiat iego imienia: tak *Auritulus* długo uszy, zamiast Osieł. *Sonipes* tętonogi, zamiast: Koń.

Timens. Dobrze maluie przyrodzenie baranka ciche y lękliwe; iako toż samo w teyże bayce wyżey uczynił Poeta, maluiąc przez to słowo *latro*, zboiecką myśl i złość wilka.

Hercule. Sposob przysięgania u dawnych Łacinnikow na imie ich Bogow. *Hercule, me hercule. Hercle,* to iest przez Herkulesa; niech mię tak Herkules broni. *Ædepol, per ædem Pollucis*, przez Kościoł *Polluxa.*

Atque ita correptum lacerat iniusta nece.
Hæc propter illos scripta est homines fabula,
Qui fictis causis innocentes opprimunt.

Ranæ Regem petentes.

Athenæ cum florerent æquis legibus
Procax libertas civitatem miscuit,
Frenumque solvit pristina licentia.
Hinc conspiratis factionum partibus
Arcem Tyrannus occupat Pisistratus.
Cum tristem servitutem flerent Attici
Non quia crudelis ille sed quoniam grave
Omnino insuetis onus, & cæpissent quæri:
Æsopus talem tum fabellam retulit.
Ranæ vagantes liberis paludibus
Clamore magno Regem petiêre a Jove;
Qui

Æquis legibus. Solon Prawodawca Ateński ustanowił tam rząd gminowładztwa, wspolnego władztwa, rząd Demokratyczny, tym sposobem wszyscy Obywatele mieli rowność w rządzeniu.

Frenum. Wędzidło, cugiel, znaczy karność.

Pisistratus. Z pokolenia Kodrusa ostatniego Krola Aten.

Tyrannus. To imie znaczy tego, ktory w Narodzie wolnym przywłaszcza sobie panowanie. Z początku, to imie, nie miało nic obraźliwego znacząc Krola.

Occupat arcem. Obiął panowanie przez odebranie Zamku. Pisistratus wziąwzy od ludu, ktorego niby trzymał stronę, 400. ludzi na ubeśpieczenie siebie od nieprzyiacioł, temiż ludźmi wziął Zamek i odmienił rząd.

Qui dissolutos mores vi compesceret.
Pater Deorum risit, atque illis dedit
Parvum tigillum, missum quod subito vadis,
Motu sonoque terruit pavidum genus.
Hoc mersum limo cum jaceret diutius,
Forte una tacite profert e stagno caput.
Et explorato rege cunctas evocat.
Jllæ timore posito certatim adnatant:
Lignumque supra turba petulans insilit.
Quod cum inquinassent omni contumelia
Alium rogantes regem misêre ad Jovem,
Inutilis quoniam esset qui fuerat datus
Tum misit illis Hydrum, qui dente aspero
Corripere cæpit singulas: frustra necem
Fugitant inertes, vocem præcludit metus.
Furtim igitur dant Mercurio mandata ad Jovem,
Afflictis ut succurrat. Tunc contra Deus:
Quia noluistis vestrum ferre, inquit, bonum
Malum perferte. Vos quoque, o cives, ait,
Hoc sustinete majus ne veniat malum.

Canis

Pavidum genus. Lękliwym narodem zowie żaby.

Forte fors. Trefunkiem, na szczęście,

Hydrus Wąż wodny, mowi się i *hydra* w rodzaiu białogłowskim.

Fugitant. Słowo u Grammatykow, *frequentativum* ugęszczalne, to znaczy pośpiech w ucieczce; takie słowa nayczęściey kończą się na *to*, *lectito scriptito.*

Hoc sustinete. Do tey przestrogi stosuie się owo dawne Polskie przysłowie: *trafił ze dzdżu pod rynnę.* Obacz Greg. Cnap. tom 3. Adagia Polskie, gdzie wiele do obyczaiowey nauki służących wiadomości znaydziesz.

Canis per fluvium carnem ferens.

Amittit merito proprium qui alienum adpetit.
Canis, per flumen carnem dum ferret natans,
Lympharum in speculo vidit simulacrum suum.
Aliamque prædam ab altero ferri putans,
Eripere voluit. Verum decepta aviditas,
Et quem tenebat ore demisit cibum,
Nec quem petebat adeo, potuit attingere.

Ranæ ad Solem.

Vicini furis celebres vidit nuptias
Æsopus & continuo narrare incipit.
Uxorem quondam sol cum vellet ducere:
Clamorem ranæ sustulerunt ad sidera.
Convitio permotus quærit Jupiter
Causam querelæ: quædam tum stagni incola
Nunc, inquit, omnes unus exurit lacus,

Amittit proprium. Dorozumiewa się *bonum.*

Lympharum in speculo. W zwierciedle wod; przezroczyste wody maią podobieństwo zwierciadła, z przyczyny, iż wydaią rzeczy, i dały początek zwierciadłom.

Ta bayka wychodzi, na ową drugą Ezopa. Łakomiec maiąc kokosz, ktora mu złote iaia nosiła, zabił ią myśląc, iż w niey bryłę drogiego kruszcu znaydzie, aż on ią znalazł innym podobną.

Continuo. Nigdy u dobrych Łacinnikow nie znaczy *ustawicznie*, ale wtąż; wnet, zaraz, *narrare* dorozumiey się *fabulam.*

Stagni incola. Nazwisko dane żabie: iż w stawach mieszka.

Cogitque miseras arida sede emori :
Quidnam futurum est si crearit liberos ?

Canis parturiens.

Habent insidias hominis blanditiæ mali,
Quas ut vitemus versus subjecti monent.
Canis parturiens cum rogasset alteram
Ut fœtum in eius tugurio deponeret,
Facile impetravit; dein reposcenti locum
Preces admovit, tempus exorans breve:
Dum firmiores catulos posset ducere.
Hoc quoque consumpto flagitare validius
Cubile cœpit, si mihi & turbæ meæ
Par, inquit, esse potueris, cedam loco.

Rana rupta.

Jnops potentem dum vult imitari perit.
In prato quodam rana conspexit bovem,
Et

Alteram. Jest tu położone za *aliam*; zwyczaynie *alter* znaczy tylko *drugi* kiedy o dwoych pewnych osobach lub rzeczach iest mowa, czasem *alius* y *alter* bierze się iedno za drugie.

Consumpto. Dorozumiey się *tempore* po skończonym czasie.

Do tegoż co ta bayka znaczy, stosuie się owo Polskie przysłowie: *Kurowi dano grzędy, a on chce wieży.*

Jnops potentem. Bardzo pożyteczna i potrzebna obyczaiowa nauka, tych osobliwie czasow, ktorych zbytek wszystkie stany pomięszał. Ubożsi maiętnieyszym chcąc wyrownać niszczą się; *inops*

Et tacta invidia tantæ magnitudinis
Rugosam inflavit pellem, tum natos suos
Interrogavit, an bove esset latior?
Jlli negâtunt. Rursus intendit cutem
Majore nisu, & simili quæsivit modo,
Quis major esset? illi dixerunt bovem.
Novissime indignata, dum vult validius
Inflare se se, rupto jacuit corpore.

Muli & Latrones. z *Księgi II.*

Muli gravati sarcinis ibant duo.
Unus ferebat fiscos cum pecunia.

 Alter

---

potentem dwa słowa sobie dobrze przeciwne. *Potens* możny w dostatki, i wszystko. *Inops* w ktorym: *in*: znaczy: nie, *ops* toż samo co *opes* możność, dostatek, bogactwo.

Rugosam inflavit pellem. Jest żywe odmalowanie nadymaiącey się żaby, ktorey skora pełna iest zmarszczkow.

Poetowie powinni pisać, iakby malowali. *Ut Pictura Poesis.*

Horat. de Art. Poet.

Muli. Muł iest to zwierz spłodzony z Osła y Kobyły. Bierze się też to *Mulus* u Łacinnikow w znaczeniu nie właściwym, za człowieka bez mozgu, bez rozumu, tak rzekł Catullus w wierszu, *Mule nihil sentis*

Mulum dorozumiey się *primum.*

Ta bayka przypomina owe dawne przysłowie Polskie, *ubogi wszędy bespieczny*, i owę baykę Awiena Poety Łacińskiego o dębie y trzcinie. Dąb natrząsa się z słabości trzciny, trzcina się poko-

Alter tumentes multo saccos hordeo.
Jlle onere dives celsa cervice eminet
Clarumque collo jactat titinnabulum,
Comes quieto sequitur, & placido gradu.
Subito latrones ex insidiis advolant,
Interque cædem ferro mulum sauciant.
Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum,
Spoliatus igitur, casus quum fleret suos;
Equidem, inquit, alter, me contentum gaudeo;
Nam nihil amisi, nec sum passus vulnera.
Hoc argumento tuta est hominum tenuitas
Magno periculo sunt opes obnoxiæ.

---

rzy: w tym wiatr gwałtowny z korzenia wyrywa dęba, a trzcina uginaiąc się zostaie w całości.

W Y P I S Y

DO HISTORYI NATURALNEY.

O BYDLE DOMOWYM.

O Wołach, Krowach.

z Księgi VI. Kolumelli.

QUæ in emendis bubus sequenda, quæque vitanda sint, non ex facili dixerim; cum pecudes pro regionis cælique statu,

 & ha-

Lucius Junius Moderatus Columella, rodem z Hiszpanii, za panowania Tyberyusza Cesarza znaiomym w Rzymie być począł, pod Klaudiuszem zaś znakomiciey się wsławił. Jednegoż z dwoma Senekami żył czasu. Przyiaźń szczegulna łączyła go z Lucyuszem Filozofem, ktorego w pismach swoich z pochwałą wspomina. Dzieła Kolumelli o Rolnictwie z dwonastu ksiąg się składaią: z tych dziewiątą o uprawie ogrodow wierszem napisał, w myśli dopełnienia ksiąg Wirgiliusza o Ziemiaństwie. Łacinę, acz poźnieyszego od Augusta wieku Pisarz, piękną ma i dość czystą.

Sposob iego pisania dziwnie uczony, gładki i grzeczny, dowodem iest, iako w każdey rzeczy pięknie i przyiemnie pisać można, i wzorem iak się pisać powinno. Widok i uważanie natury, dowcipowi nieskażonemu, i czułemu sercu zawsze iest obfitą myśli i uwag materyą. Swiadkiem są Kolumelli książki.

Miał on w tym pisania rodzaiu znacznieyszych poprzednikow, owego zwycięstwy i urzędami

& habitum corporis, & ingenium animi & pili colorem gerant. . . Parandi sunt boves novelli, quadrati, grandibus membris, cornibus proceris, ac nigrantibus & robustis, fronte lata & crispa, hirtis auribus, oculis & labris nigris, naribus resimis patulisque, cervice longa & torosa, palearibus amplis, & pene ad genua promissis, pectore magno, armis vastis, capaci & tanquam implente utero, lateribus porrectis, lumbis latis, dorso recto planoque, vel etiam subsidente, clunibus rotundis, cruribus compactis ac rectis, sed brevioribus potius quam longis, nec genibus improbis, ungulis magnis, caudis longissimis, & setosis, pilo totius corporis denso

---

wielkiego, a cnotą, mądrością, i nauką większego Marka Porciusza Katona, ktorego gdy inne dzieła poginęły, o rolnictwie nie całe i pomięszane do nas doszły: Miał Marka Terencyusza Warrona, ktory po wielu woiennych dziełach, i sprawowanych w Rzymie urzędach cały na nauki wydany, zawsze ściśle z Cyceronem złączony, między wielu bardzo księgami, dzieło o Rolnictwie pełne rozliczney nauki napisał. Uważyć tu można, iż ludzie czystym rozumem, i czystemi obyczaiami zaleceni, o Rolnictwie pisać lubili.

Dzieł Kolumelli naylepsze wydania są 1. w Bononii 1494. z Katona i Warrona książkami 2. w Wenecyi u Alda 1514. 3. w Heidelberdze u Hieronima Commellina 1591. Ostatnie dokładne Autorow o Rolnictwie wydanie iest w Lipsku 1735. staraniem sławnego nauką Macieia Gesnera sporządzone.

denso brevique, colore rubeo vel fusco, tactu corporis mollissimo.

Nullo autem tempore, & minime æstate utile est boves in cursum concitari: nam ea res aut cit alvum, aut movet febrem. Cavendum quoque est ne ad præsepia sus aut gallina perrepat. Nam hoc quod decidit, immistum pabulo, bubus affert necem: & id præcipue quod egerit sus ægra, pestilentiam facere valet, quæ cum in gregem incidit, confestim mutandus est cæli status, & in plures partes distributo pecore longinquæ regiones petendæ sunt, atque ita segregandi, a sanis morbidi, ne quis interveniat, qui contagione cæteros labefaciat. Itaque cum ablegabuntur, in ea loca perducendi sunt, quibus nullum impascitur pecus, ne adventu suo etiam illis tabem afferant.

Quoniam de bubus satis præcepimus, opportune de tauris vaccisque dicemus. Tauros maxime membris amplissimis, moribus placidis, media ætate, probandos censeo, cætera fere

---

Nam hoc quod decidit. Widzisz przystoyność zachowaną w tym wyrażeniu. Zawsze człowiek poczciwy tak mówić i pisać powinien. Ten postępowania sposob, oznacza gładkość obyczaiow, i iest powinnością obcuiącego z ludźmi.

Atque ita segregandi. Wcześnie i mocno wbiiać należy tę naukę o odłączeniu bydła chorego od zdrowego. Przesądy i zaniedbania w tey mierze niezliczonych szkod są przyczyną.

Moribus placidis. W przekładaniu tego słowa

fere eadem omnia in his observabimus, quæ in bubus eligendis.

O *Krowach.*

Vaccæ quoque probantur altissimæ formæ, longæque, maximis uteris, frontibus latissimis, oculis nigris & patentibus, cornibus venustis & levibus & nigrantibus, pilosis auribus, compressis malis, palearibus & caudis amplissimis, ungulis modicis, & modicis cruribus. Cætera quoque fere eadem in fœminis, quæ & in maribus, desiderantur, & præcipue ut sint novellæ: quoniam cum excesserint annos decem, fœtibus inutiles sunt.

O *Koniach.*

Quibus cordi est educatio generis equini, maxime convenit providere actorem industri-

---

ma być zachowane napomnienie w przestrogach dla Nauczycielow względem tłomaczenia Autorow podane. Może zadziwić ucznia to wyrażenie o bydlęciu *moribus placidis.* Obyczaie stosuie on zawsze do ludzi. Należy mu zaraz powiedzieć, że w tym mieyscu i innych podobnych znaczy, naturę, przyrodzenie, własności z przyrodzenia lub wychowania zabrane. W baykach zwyczaynie przepisuią, iż obyczaie (*mores animantium*) maią być zachowane. Tak gdy lisa chytrym, wilka żarłoczym, baranka łaskawym wystawiasz, wykonałeś ten przepis.

Actor: Jest nazwisko iednego z dozorcow folwarcznych, sprawce, sługa folwarczny.

dustrium, & pabuli copiam, quæ utraque vel mediocria possunt aliis pecoribus adhiberi; summam sedulitatem, & largam satietatem desiderat equinum pecus: quod ipsum tripartito dividitur. Est enim generosa materies, quæ circo, sacrisque certaminibus equos præbet, est mularis, quæ pretio fœtus sui comparatur generoso, est & vulgaris, quæ mediocres fœminas maresque progenerat; ut quæque est præstantior, ita ubere campo pascitur. Cum vero natus est pullus, confestim licet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus, si neque conspectu, novæque rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lascivia & alacritate interdum & cursu certans æquales exsuperat, si fossam sine cunctatione transilit, pontem flumenque transcendit, hæc erunt honesti animi documenta. Corporis vero forma constabit exiguo capite, nigris oculis, naribus apertis, brevibus auriculis & arrectis, cervice molli lataque nec longa, densa juba & per dextram partem profusa, lato & musculorum toris numeroso pectore, grandibus armis & rectis, lateribus inflexis, spina duplici, ventre substricto, latis lumbis & subsidentibus, cauda longa & setosa crispaque, æqualibus atque altis rectisque cruribus, tereti genu parvoque neque introrsus spectanti, rotundis clunibus, feminibus torosis ac numerosis, duris ungulis & altis & concavis rotundisque, quibus coronæ mediocres super-

superpositæ sunt; sic universim corpus compositum, ut sit grande, sublime, erectum, ab aspectu quoque agile, & ex longo, quantum figura permittit rotundum. Mores autem laudantur, qui sunt ex placido concitati, & ex concitato mitissimi; nam hi & ad obsequia reperiuntur habiles, & ad certamina laborum patientissimi.

O Owcach. z Księgi VII.

Post majores quadrupedes ovilis pecoris secunda ratio est, quæ prima sit, si ad utilitatis magnitudinem referas. Nam id præcipue nos contra frigoris violentiam protegit, corporibusque nostris liberaliora præbet velamina. Tum etiam casei lactisque abundantia non solum agrestes saturat, sed etiam elegantium mensas jucundis & numerosis dapibus exornat. Quibusdam vero nationibus frumenti expertibus victum commodat, ex quo Nomadum Getarumque plurimi *galactopotæ* dicuntur. Igitur id pecus, quamvis mollissimum sit, ut ait prudentissime Celsus, valetudinis tutissimæ est, minimeque

Secunda ratio est. Bo pierwey mowił o osłach.

Galactopotæ Greckie słowo, znaczące *qui lac potant* ktorzy mleko piią. Tak Grecy nazywali Narody wszystkie chowaniem trzod się bawiące, ktorych zatym pokarmem prawie iedynym mleko było.

Celsus. W Klassie piątey, gdzie się wybrane z

que pestilentia laborat. Verum tamen eligendum est ad naturam loci: quod semper observari non solum in hoc, sed etiam in tota ruris disciplina Virgilius præcipit. . . Si candor lanæ maxime placet, nunquam non candidissimos mares legeris: quoniam ex albo sæpe fuscus editur partus; ex erythræo vel pullo nunquam generatur albus. . . Itaque non solum ea ratio est probandi arietis, si vellere candido vestitur, sed etiam si palatum atque lingua concolor lanæ est; nam cum hæ corporis partes nigræ, aut maculosæ sunt, pulla vel etiam varia nascitur proles. . . Una eademque ratio est in erythræis & nigris arietibus, quorum similiter (ut jam dixi) neutra pars esse debet discolor lanæ, multoque minus ipsa universitas tergoris maculis variet; ideo nisi lanatas oves emi non oportet, quo melius unitas coloris appareat: quæ nisi præcipua est in arietibus, paternæ notæ plerumque natis inhærent. Habitus autem maxime probatur, cum est altus, atque procerus, ventre promisso

---

tego Autora miejsca podadzą, znaydziesz wiadomość o Celsie. Tego Pisarza książki, w ktorych rożne części Historyi naturalney obiął, z ktorych Kolumella świadectwa przywodzi, ze szkodą nauk poginęły.

Virgilius. Obszernieysza o nim wiadomość dana będzie, gdy wyjęte z niego miejsca do tłomaczenia przypadną. Tu dosyć powiedzieć, iż ten wielki Poeta pisał książki o Ziemiaństwie.

misso atque lanato, cauda longissima, densique velleris, fronte lata, intortis cornibus: non quia magis hic sit utilis, (nam est melior mutilus aries) sed quia minime nocent intorta potius, quam surrecta & patula cornua; quibusdam tamen regionibus, ubi cæli status avidus ventosusque est, capros & arietes optaverimus vel amplissimis cornibus, quod ea porrecta altaque maximam partem capitis à tempestate defendant.

O Psach.

Nunc ut exordio priore sum pollicitus, de mutis custodibus loquar; quamquam canis falso dicitur mutus custos, nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione bestiam vel furem prædicat, quam iste latratu? quis famulus amantior domini? quis fidelior comes? quis custos incorruptior? quis excubitor inveniri potest vigilantior? quis denique ultor aut vindex constantior? Quare vel in primis hoc animal mercari, tuerique debet agricola, quod & villam, & fructus, familiamque, & pecora custodit. Ejus autem parandi, tuendique triplex ratio est; namque unum genus adversus hominum insidias eligitur, & id villam, quæque juncta sunt villæ, custodit; at alterum propellendis injuriis hominum ac ferarum; & id observat domi stabulum, foris pecora pascentia; tertium venandi gratia comparatur;

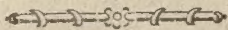
tur ; idque non solum nihil agricolam juvat, sed & avocat desidemque ab opere suo reddit. De villatico igitur & pastorali dicendum est : nam venaticus nihil pertinet ad nostram professionem. Villæ custos eligendus est amplissimi corporis, vasti latratus canorique, ut prius auditu maleficum, deinde etiam conspectu terreat, & tamen nonnunquam, ne visus quidem, horribili fremitu suo fuget insidiantem. Sit autem coloris unius, isque magis eligatur albus in pastorali, niger in villatico : nam varius in neutro est laudabilis. Pastor album probat, quoniam est feræ dissimilis, magnoque opus interdum discrimine est in propulsandis lupis sub obscuro mane vel etiam crepusculo, ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem feriat. Villaticus, qui hominum maleficiis opponitur, sive luce clara fur advenerit, terribilior niger conspicitur : sive nocte, ne conspicitur quidem propter umbræ similitudinem, quamobrem tectus tenebris canis tutiorem accessum habeat ad insidiantem. Probatur quadratus potius quam longus aut brevis, capite tam magno, ut corporis videatur pars maxima, dejectis & propendentibus auribus, nigris vel glaucis oculis acri lumine radiantibus, amplo villosoque pectore, latis armis, cruribus crassis & hirtis, cauda brevi, vestigiorum articulis & unguibus amplissimis, qui Græce

dràcæ

dracæ appellantur. Hic erit villatici canis status præcipue laudandus. Mores autem neque mitissimi, neque rursus truces atque crudeles; quod illi furem quoque adulantur, hi etiam domesticos invadunt; satis est severos esse nec blandos, ut nonnunquam etiam conservos iratius intueantur, semper excandescant in exteros. Maxime autem debent in custodia vigilaces conspici, nec erronei, sed assidui, & circumspecti magis quam temerarii; nam illi nisi quod certum compererunt, non indicant, hi vano strepitu, & falsa suspicione concitantur. . . Nec multum refert an villatici corporibus graves, & parum veloces sint: plus enim cominus & in gradu, quam eminus & in spatioso cursu facere debent; nam semper circa septa, & intra ædificium consistere, imo ne longius quidem recedere debent, forisque pulchre funguntur officio, si & advenientem sagaciter odorantur, & latratu conterrent, nec patiuntur propius accedere, vel constantius appropinquantem violenter invadunt. Primum est enim non adventari, secundum est lacessitum fortiter & perseveranter vindicari. Atque hæc de domesticis custodibus, illa de pastoralibus. Pecuarius canis neque tam strigosus aut pernix debet esse, quam qui damas cervosque, & velocissima sectatur animalia, nec tam obesus aut gravis, quam villæ horreique custos: sed & robustus nihilominus, & aliquatenus promptus,

ptus,

ptus, ac strenuus, quoniam & ad rixam, & ad pugnam, nec minus ad cursum comparatur, cum & lupi repellere insidias, & raptorem ferum consequi fugientem, prædam excutere, atque auferre debeat. Quare status ejus longior productiorque, ad hos casus magis habilis est, quam brevis, aut etiam quadratus: quoniam (ut dixi) nonnunquam necessitas exigit celeritate bestiam consectandam. Cæteri artus similes membris villatici canis æque probantur.

BIBLIOT
JAGELLONICAE

Biblioteka Jagiellońska
stdr0033941

